

UJHÁZI LÓRÁND¹**A Nemzetközi Katolikus Karitás – Caritas Internationalis – működési kerete²****The Operational Framework of Caritas International – The international Catholic charity organization****Absztrakt**

A katolikus egyház mindig elkötelezett volt a rászorulókkal szemben. A legősibb egyházi iratok beszámolnak arról, hogy az egyház a szociális problémák megoldásában szerepet vállal. A katolikus segélyszervezetek struktúrája kánonjogi szabályozása, világi jogi besorolása fokozatosan alakult ki, amelyek ma is sokszínű keretek között tevékenykednek. A katolikus segélyszervezetek azonban nem pusztán „NGO”-k, vagy humanitárius segélyszervezetek. Motivációjuk egyedülállóan az alapító, a Názáreti Jézus példájából és az Evangélium szellemiségéből fakad. A karitatív szeretet teológiai elveken és az egyház társadalmi tanításán nyugszik, még ha a szervezetek jogilag szabályozott intézményes keretek között tevékenykednek is. A jelenlegi pápa úgy tűnik fokozottan számít a nemzeti és a nemzetközi katolikus szervezetek szerepvállalásra a szegények gondozásában, a menekültválság kezelésében és a béke megszilárdításában.

A nemzetközi együttműködés az egyház egyetemessége miatt nem áll távol az egyház természetétől. A katolikus segélyszervezetek együttműködnek humanitárius kérdésekben minden olyan nemzeti és nemzetközi szervezettel – leginkább az állammal –, amelyek az emberek földi boldogulásáért fáradoznak. Tekintve, hogy napjaink humanitárius katasztrófáinak enyhítése főleg a fegyveres konfliktusok sújtotta területeken történik, a katolikus szervezetek számára különösen fontos a fegyveres erővel, leginkább a hadsereggel való együttműködés. Ebben a tanulmányban az Apostoli Szentszék hivatalos segélyszervezetét, a többi, mint 160 nemzeti katolikus karitász ernyőszervezetként működő Caritas Internationalis jogállását és szabályozását mutatom be. A többi segélyszervezetre annyiban utalok, amennyiben az a karitász jogi szabályozásának jobb megértését szolgálja.

¹ Nemzeti Közszerológati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar - National University of Public Service, Faculty of Military Science and Officer Training, E-mail: ujhazi.lorand@uni-nke.hu, ORCID: 0000-0002-1630-8208

² „Az alkotás a Nemzeti Közszerológati Egyetem által működtetett Zrínyi Miklós kiválósági program támogatásával készült, a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15 azonosítószámú „A jó kormányzást megalapozó közszolgáltatás-fejlesztés” elnevezésű projekt keretében.”

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

Hasonlóképpen az ernyőszervezet alá tartozó nemzeti karitászokra is csak annyiban térek ki, amennyiben azok a szervezet nemzetközi karakterének és tevékenységének jobb megértését szolgálják.

Kulcsszavak: Katolikus Karitás, Katolikus Egyház, kánonjog, civil-katonai együttműködés

Abstract

Throughout of its existence the Catholic Church have always tried to protect the most vulnerable members of society. This is proven by the fact that even the earliest Church documents show how the new church tried to alleviate some acute social problems. The religious and secular legal regulations which govern the operations of Catholic charity organisations and the whole institutional structure of these bodies were created by a long historical process which led to the birth of the current web of multiple different Catholic charities. Furthermore these institutions are not merely NGOs or humanitarian relief agencies. Instead their activities are based upon the activities of the Founder, Jesus of Nazareth, and upon the spirit of the Gospels. Catholic charitable actions are mainly motivated by theological concepts and the social teaching of the Church even if these activities are executed by formal institutions. The current pope expects more active participation of national and international Catholic charities in multiple areas like looking after the poor and the refugees and in the struggle for universal peace.

International cooperation, partly because of the universal nature of the Church, is not an unknown concept for the Catholic Church. Therefore its charities are willing to work with every national and international institution, including secular governments, which work to make life on Earth more bearable for mankind. Since many contemporary humanitarian catastrophes take place in war zones, Catholic charities must find acceptable ways of cooperation with the various armed forces operating in these territories. This paper demonstrates the legal framework governing the work of Caritas Internationalis, which is the official charity service of the Holy See and which also acts as an umbrella organisation for the more than 160 national Catholic Caritas bodies. In this article I will only mention these national Caritas institutions and any other international NGOs if this is necessary for the better understanding of either the international nature or the international activities of Caritas Internationalis.

Keywords: Catholic Caritas, Catholic Church, Canon Law, Civil-Military Cooperation

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

A katolikus egyház a szegények segítésében mindig élen járt.³ Az Apostolok Cselekedeteiben arról olvasunk, hogy az eladott tulajdonból bejövő összegeket az apostolok szétosztották a szegények között (Ap. Csel. 2, 42-47). Az egyház intézményes kereteinek kiépülésével a szegénygondozás is intézményesült, és formálódott a katolikus segélyszervezetek struktúrája kánonjogi szabályozása, világi jogi besorolása.⁴ A katolikus segélyszervezetek nem pusztán „NGO”-k, vagy humanitárius segélyszervezetek. Motivációjuk egyedülállóan az alapító, a Názáreti Jézus példájából és az Evangélium szellemiségéből fakad.⁵ A karitatív szeretet teológiai elveken és az egyház társadalmi tanításán nyugszik, még ha a szervezetek intézményes keretek között tevékenykednek is. Erre a tényre Ferenc pápa többször felhívta a figyelmet.⁶ A jelenlegi egyházi vezetés⁷ számít a nemzeti és a nemzetközi katolikus szervezetek szerepvállalásra a szegények gondozásában, a menekültválság kezelésében és a béke megszilárdításában.⁸

NEMZETKÖZI CARITAS – CARITAS INTERNATIONALIS

A 19. században bekövetkezett gazdasági és társadalmi változások hatására az egyház társadalmi tanítása egyre jelentősebb szerepet játszott a vallási közösség életében.⁹ Lorentz Werthmann megalakította az első Karitász szervezetet a Caritas Verband für das Katholische Deutschland, amelyet a német püspöki Kar 1916-ban ismert el országos szervezetként. 1921-ben kapta a szervezet a Deutcher Caritas Verband nevet. Werthmann alkotta meg a Karitász jelképét is a lángoló keresztet, melyet a nemzeti, a regionális Karitász szervezetek és a Caritas Internationalis is használ. Német példára jöttek létre a 20. század elején a nemzeti Karitász szervezetek. Magyarországon 1914-ben indult kezdemé-

³ LOMBARDI VALLAURI, Luigi: Amicizia, carità, diritto. Milano: Giuffrè, 1974. - p. 5; UJHÁZI Lóránd: A Magyar Katolikus Egyház szerepvállalása a migrációs válság kezelésében. In: Honvédségi Szemle, 2017. 145. évf. 1. sz. - pp. 140-148.

⁴ AYESTA, Juan, González: Alcuni aspetti del servizio alla carità nella tradizione apostolica e nella Didascalia dei Dodici Apostoli. In: MIÑAMBRES, Jesús (szerk.): Diritto canonico e servizio della carità. Milano: Giuffrè Editore, 2008. - pp. 441-456.

⁵ FISCHL Vilmos: Egyházi karitatív szervezetek szerepe a válságkezelésben. In: Kard és Toll. 2006. 2. évf. - pp. 92-101.

⁶ Ferenc pápa: Szolgáljátok a szegényeket! – A pápa előszava Teréz anya könyvéhez. http://hu.radiovaticana.va/news/2016/07/23/a_p%C3%A1pa_el%C5%91szava_ter%C3%A9z_anya_k%C3%B6nyv%C3%A9hez/1246311. (letöltés ideje: 2017. augusztus 8.).

⁷ A pápa a Nemzetközi Karitáshoz: legyetek a béke és a kiengesztelődés eszközei. http://hu.radiovaticana.va/news/2016/11/17/a_p%C3%A1pa_a_nemzetk%C3%B6zi_karit%C3%A1shoz_legyetek_a_b%C3%A9ke_eszk%C3%B6zei/1272891. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).

⁸ Szíria békéjéért: Ferenc pápa videó-üzenete a Nemzetközi Karitász békekampányához. <http://bonumtv.hu/sziria-bekejeert-ferenc-papa-video-uzenete-a-nemzetkozi-karitasz-bekekampanyahoz/>

⁹ Szociális enciklikák XIII. Leó: 1891. Rerum novarum; XI. Pius: 1931. Quadragesimo anno; VI. Pál: 1967. *Populorum progressio*; Uő. 1971. Octogesima adveniensi, II. János Pál: 1981. *Laborem exercens*; Uő. 1987: *Sollicitudo rei socialis*, 1991: Centesimus annus. Lásd: TOMKA Miklós-GOJÁK János: Az egyház társadalmi tanítása. Budapest: Szent István Társulat. é. n. 27-55. old.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

nyezés „Katholikus Karitás néven”. Ez azonban csupán az első világháború alatti segélyprogram maradt. Szervezet nem vált belőle. Több kezdeményezés után 1931-ben alakult meg a Katolikus Karitás szervezete és hálózata, miután Serédi Jusztinián bíboros kinevezte Mihalovics Zsigmond herminamezői plébánost a Karitás érseki biztosává. A Magyar Katolikus Püspöki Konferencia 1931-ben megalakítja a Szent Erzsébet Karitás Központot az országos hálózat koordinálására, melynek igazgatója szintén Mihalovics Zsigmond lett.¹⁰ A katolikus segélyszervezetek koordinációjára és a Karitás szervezetek megalakulásának előmozdítása céljából hívják össze 1924-ben az amszterdami Eucharisztikus Világkongresszus keretében az első Karitás konferenciát. 1924-ben 9 európai ország katolikus vezetése (köztük Magyarországé) elhatározta egy nemzetközi Karitás szervezet létrehozását, mely 1928-ban Caritas Catholica néven alakult meg. XII. Piusz célul tűzte ki, hogy a nemzeti karitások közötti kapcsolat szervezettebb formát öltjön, és a szervezet 1947-ben az Apostoli Szentszék hivatalos segélyszervezetévé vált.¹¹ A Vatikánhoz való sajátos viszony miatt 1951-ben a székhely Svájcból Rómába került. 1954-ben pedig a nemzetközi jelleg hangsúlyozása érdekében kapta a „Nemzetközi Katolikus Karitás” elnevezést.¹²

A segélyszervezet nemzetközi karaktere egyrészt az erők koncentrálhatósága, másrészt, a szervezet katolikus identitásának ellenőrizhetősége miatt jelentős. Az országos kapacitások kimerülése után ugyanis így, nagyobb erőket képesek összpontosítani a humanitárius katasztrófák enyhítésére. Libanonban például a menekültválság okozta krízis enyhítésére a Nemzetközi Katolikus Karitás bevonta a nemzeti karitásokat is a válságkezelésbe.¹³ A ruandai polgárháború idejében, vagy a természeti katasztrófáknál, mint például a mianmari vihar,¹⁴ haiti földrengés,¹⁵ lengyelországi és csehországi árvíznél, a Srí Lankán a szökőár, a délszláv árvíznél is hasonlóképpen történt.¹⁶ Az egyes nemzeti karitások erejükhöz mérten kapcsolódnak be a válságkezelésbe.¹⁷ A karitás nemzetközi karaktere megjelenik az országokon túlvélő célkitűzésekben. Jó példa erre a természeti és a civilizációs katasztrófák enyhítése, a gazdasági igazságosság előmozdítása, a klímaváltozás hatásainak csökkentése, különösen ennek következtében kialakult szegénység felszámolására tett kísérlet. Hasonlóképpen figyelmet fordítanak a HIV/AIDS fertőzöttek segítésére,

¹⁰ ZAGYVA Richárd: Lángoló szeretet - a Katolikus Karitás 80 éve. Budapest: SZIT. 2011. - pp. 14-19.

¹¹ Caritas Internationalis. <http://www.ngo-monitor.org/ngos/caritas/>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).

¹² Magyar Katolikus Lexikon. <http://lexikon.katolikus.hu/C/Caritas%20Internationalis.html>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).

¹³ A Katolikus Karitás is bekapcsolódott a Nemzetközi Karitás libanoni segélyakciójába.

<http://uj.katolikus.hu/cikk.php?h=587> (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).

¹⁴ ADÁNYI László: Rendkívül súlyos a helyzet a Mianmarban. In: Új Ember Hetilap - Hetilap 2008.05.25.

¹⁵ Nyolcvanéves a Katolikus Karitás: <https://mno.hu/életmod/nyolcvan-eves-a-katolikus-karitasz-4473>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).

¹⁶ Ma 25 éve szerveződött újjá a Karitás Magyarországon.

<http://www.szeged-csanad.hu/index/adetail/ls/258>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).

¹⁷ ADÁNYI László: A Magyar Katolikus Karitás Újjászervezése.

<https://www.vhf.hu/sites/default/files/dokumentumok/rendezvenyek/2013/adanyilaszló.pdf>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

illetve más vírus és fertőző betegségek elleni küzdelemre. Emellett jelentős szerepet kap a betegek, a szegények és a társadalmi kirekesztettek, a nők és a bevándorlók jogainak védelme. Részt vesznek az erőszakos migráció, a kitoloncolás és az emberkereskedelem büntette elleni globális küzdelemben.¹⁸ A hangsúlyok a nemzetközi biztonsági kihívások és a humanitárius katasztrófák fényében változhatnak.¹⁹

Nemzetközi Katolikus Karitászi jogi szabályozása „atipikus” utat járt be. A Szentsek 1951-ben hagyta jóvá a szervezet első működési szabályzatát, amelyet az első teljes közgyűlésen szavaztak meg. Bár 1976. július 19-én VI. Pál kezdeményezésére a Vatikán „jogi személyiséggel” ruházta fel a szervezetet. Ez azon ritka esetek egyike volt, amikor egy katolikus szervezet, bár a Vatikán Állam, állami joga szerint jogi személyiséggel rendelkezett, de a katolikus egyház belső rendjét szabályozó kánonjog alapján nem volt jogi személy. Az is igaz, hogy az egyes nemzeti katolikus karitászi jogállása és az egyes országok katolikus egyházában elfoglalt helye is nagyon eltérő volt. Egyes országokban – például Franciaország – a katolikus karitászi jog nem rendelkeztek az egyházi jogban elismert jogi személyiséggel, hanem világi jogi bejegyzéssel, vagy jogi státusszal bírtak. A *Deutscher Caritasverband* pedig a német világi jog szerint jogi személy és társulás, de a kánonjogban csak krisztushívók társulása.²⁰ Sok esetben maguk az alapítók is úgy gondolták, hogy az egyházzellenes közegben az egyházi jogi státusz csak akadályozná a világi jogi elismertség elnyerését, vagy az eredményes működést.²¹ Ez a modell kétségtelenül az egyházi hierarchiától nagyobb függetlenséget és a világi fórumokon szélesebb mozgásteret biztosít, de magában hordja annak a veszélyét, hogy a szervezet „elveszíti” katolikus identitását, és feloldódik a hasonló profillal rendelkező állami és civil szervezetek között. Németországban ebből adódtak nehézségek.

Más országokban az országos karitászi vagy adott esetben az egyházmegyei karitászi egyházi jogi státusszal is rendelkezik. Ez többféle formát ölthet, ahogy a karitászi tevékenységi köre is szerteágazó. Az adott tevékenységi terület, mint az oktatás, az egészségügyi ellátás, a szociális háló üzemeltetése stb. mind egyházi, mind állami részről eltérő jogszabályi háttérrel bír. Régebben gyakori volt, hogy a karitászi kérésére az illetékes egyházi hatóság az egyházi jogban elismert jogi, leginkább magánjogi személyiséggel ruházta fel a karitászi szervezeteket. A katolikus karitászi lehet a püspöki konferencia vagy egyházmegye alá tartozó hivatalrendszer része is, amelyet az illetékes egyházi hatóság eleve hivatalos jogi személyként alapít vagy ismer el. Az egyházi jogi státusz független a világi jogi elismertségtől.²² Magyarországon például azzal, hogy az országos katolikus karitászi, illetve az

¹⁸ <http://www.caritas.org/who-we-are/mission/> (letöltés ideje: 2017. augusztus 20.).

¹⁹ Nemzetközi Karitászi találkozó. <https://www.karitasz.hu/aktualis/korabbi-hirek/nemzetkozi-karitasz-talalkozo>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).

²⁰ HIEROLD, E. Alfred: Der deutsche Caritasverbandes und die Diösenzancaritasverbände als Vereine von Gläubigen. In AA. VV. Das consoziative Element in der Kirche. 1987. St. Ottilien. 1989. - pp. 939-941.

²¹ DALLA TORRE, Giuseppe: La Caritas: Storia e natura giuridica. In. MIÑAMBRES, Jesús (szerk.): Diritto canonico e servizio della carità. Milano: Giuffrè Editore, 2008. - p. 274.

²² DALLA TORRE, Giuseppe: La Caritas: Storia e natura giuridica. i. m. - p. 278.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

egyházmegyei katolikus karitászok egyházi jogi személyek, a szervezetek a világi jogban is jogi személyiséggel bírnak. A nemzeti karitászok anyagi háttere is jelentősen eltér, amelyből adódóan a *Caritas Internationalis* támogatásában is eltérő mértékben vesznek részt.²³

Mivel a nemzeti és az egyházmegyei katolikus karitászok világi és egyházi jogi helyzete egymáshoz viszonyítva is jelentősen eltér, érthető, hogy az ernyőszervezet jogi státusza is lassan alakult ki, amelyet ráadásul sokáig inkább úgy kezelték, mint a nemzeti szervezetek laza szövetségét. Jelentős lépés volt II. János Pál pápa 2004-ben kiadott „*Durante l'ultima cena*” kezdetű levele, amely egyrészt hivatalos egyházi jogi személlyé tette a *Caritas Internationalist*, másrészt kijelölte a helyét az Apostoli Szentszék struktúrájában. A pápa hivatalosan jóváhagyta a karitás szabályzatát és működési rendjét.²⁴ A pápai rendelkezés értelmében a szabályzat módosítására, mint ahogy a székhely megváltoztatására is csak pápai engedéllyel kerülhet sor.

A *Pastor Bonus* kezdetű Apostoli Konstitúció 2004-ben még hatályos 146. cikkely, 2. pontja alapján a *Cor Unum* Pápai Tanács felelt a katolikus segélyszervezetekért.²⁵ Így az általános szabállyal összhangban ez a pápai tanács lett a Nemzetközi Katolikus Karitás általános felügyeleti és ellenőrző hatósága.²⁶ A tanács felelt többek között a karitás nemzetközi tevékenységéért, a helyi kezdeményezésekért és a tagok egyházi lelkületének ápolásáért. A *Caritas Internationalis* számára pedig előírták, hogy a nyilvános megjelenésre szánt „utasításokat” köteles a pápai tanácsnak előzetes jóváhagyás céljából átadni. A *Caritas Internationalis* nemzetközi jellegéből adódóan a Vatikáni Államtitkársággal, tevékenységi köréből adódóan pedig a humanitárius tevékenységben érintett szentszéki hivatalokkal is kapcsolatot kellett kiépíteni. Az akkori viszonyoknak megfelelően ez az Igazságosság és Béke Pápai Tanácsát, az Elvándorlók és Útonlévők és Menekültek Lelkigondozásáért felelős Pápai Tanácsát²⁷ és az Egészségügyi Dolgozók Lelki gondozásának Pápai Tanácsát jelentette. Az együttműködés területei tekintetében a *Pastor Bonus* kezdetű apostoli konstitúció volt az irányadó, amely általánosságban meghatározta az egyes szentszéki hivatalok feladatkörét. A 2004-es dokumentum további megkötéseket is tartalmaz, minthogy előírja, hogy az elnök és a főtitkár személyére vonatkozóan előzetes pápai jóváhagyásra van szükség, és az általános közgyűlés csak a jóváhagyott személyek közül választhat tisztségviselőket.²⁸

²³ The Catholic Church in Germany. Facts & Figures. 2011. - pp. 38-40.

²⁴ II. János Pál: Apostoli levél. *Durante L'ultima Cena*. 2004. szeptember 16.

http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/letters/2004/documents/hf_jp-ii_let_20040916_caritas-internationalis.html. (letöltés ideje: 2017. augusztus 9.).

²⁵ SABBARESE, Luigi: Kommentár a *Pastor Bonus* kezdetű apostoli konstitúció 146. cikkelyéhez. In: Pinto, Pio, Vito (szerk.): *Cemmento alla Pastor Bonus e alle norme sussudiarie della Curia Romana*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana. 2003. - p. 213.

²⁶ ARRIETA, Juan Ignacio: *Diritto dell'organizzazione ecclesiastica*. Milano: Giuffrè. 1997. - p. 322.

²⁷ UJHÁZI Lóránd: A menekültek lelkipásztori és humanitárius gondozásának szabályozása a katolikus egyház hatályos jogában. In: *Acta Humana: Hungarian Centre for Human Rights Publications* 2014. 3. évf. - pp. 57-86.

²⁸ MIÑAMBRES, Jesús: *Status juridico-canónico di Caritas Internationalis*. i. m. 293.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

A 2004-es dokumentum érdeme, hogy tisztázza a *Caritas Internationalis* kánonjogi helyzetét, a római pápához való viszonyát és az Apostoli Szentszék dikasztériumaival való kapcsolatát. A dokumentum ugyanakkor rövid, lényegretörő – leginkább csak a szabályzattal együtt értelmezhető – pápai megnyilatkozás. Továbbá egyes vélemények szerint a szervezet jellegével nehezen összeegyeztethető szentszéki központosítási törekvések fontos állomása. A *Caritas Internationalis* ugyanis – e vélemények szerint – nem az Apostoli Szentszék központi hivatala, hanem a nemzeti püspöki konferenciák alá tartozó karitás szervezetek laza szövetsége.²⁹ Mivel a *Caritas Internationalis* jogi természetete, ellenőrzése, egyházon kívüli kapcsolattartása kapcsán továbbra sem volt egyetértés,³⁰ 2012-ben újabb szentszéki szabályozásra került sor.

Ferenc pápa azonban a széles jogkörrel felruházott *Cor Unum* Pápai Tanácsot a 2016. augusztus 31-én kihirdetett *Humanam progressionem* kezdetű *motu proprio*-val³¹ új szentszéki hivatalba, a „Dikasztérium az Átfogó Emberi Fejlődés Szolgálatába” integrálta. Az új dikasztériumot létrehozó *Humanam progressionem* kezdetű *motu proprio* rövid dokumentum, és a *Caritas Internationalis* kérdésére nem tér ki. A dikasztérium működését „alapsabban” szabályozó, „statútum” azonban már kifejezetten jelzi (4. cikkely 9 §), hogy az új dikasztérium kompetens a *Caritas Internationalis* ellenőrzésében. Ennek megfelelően, ahol a régi jogi szabályozók még a *Cor Unum* Pápai Tanácsot említik, ott ma már az új dikasztériumot kell érteni.

II. ÚJABB SZENTSZÉKI SZABÁLYOZÁS

XVI. Benedek 2011-ben felhatalmazta a Vatikáni Államtitkárságot – Tarcisio Bertone bíboros államtitkárt – hogy a *Caritas Internationalis* hivatalos jogi személyisége, és az egyházban betöltött tevékenysége kapcsán felmerült kérdésekben a pápa nevében teljes jogkörrel eljárjon.³² XVI. Benedek teológiai munkásságában is hangsúlyos elem volt az egyház szegények iránti tevékeny szeretete.³³ Érthető, hogy a pápa igyekezett az Apostoli Szentszék hivatalos segélyszervezetének is jobban átlátható jogi keretet biztosítani.³⁴

²⁹ IVEREIGH, Austen: Caritas: the takeover begins. <https://www.americamagazine.org/content/all-things/caritas-takeover-begins>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 9.).

³⁰ MIÑAMBRES, Jesús: *Status giuridico-canonico di Caritas Internationalis*. In: *Ius Ecclesiae*. 2005. 17. évf. 1. sz. - pp. 295-302.

³¹ Ferenc pápa: *Motu proprio. Humanam progressionem*. 2016. VII. 17., https://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20160817_humanam-progressionem.html (a letöltés ideje: 2017. január 19.).

³² Vatikáni Államtitkárság: *Leirat*. 2011. január 17. Prot. N. 08397. In *Acta Apostolicae Sedis*. 2011. 103. évf. 2. sz. - p. 127.

³³ XVI. Benedek: *Enciklika. Deus Caritas est*. 2005. XII. 25. In *Acta Apostolicae Sedis*. 2006. 98. évf. 3. sz. - pp. 217-252; *Uő: Enciklika. Caritas in Veritate*. 2009. VI. 29. In *Acta Apostolicae Sedis*. 2009. 101. évf. 8. sz. pp. 641-709.

³⁴ LAFFLITE, Jean *Amore e giustizia nell'enciclica Deus Caritas est: Prospettiva Teologica*. In: MIÑAMBRES, Jesús (szerk.): *Diritto canonico e servizio della carità*. Milano: Giuffrè Editore, 2008. - pp. 6-18.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

Az általános határozatot 2012. május 2-án adták ki,³⁵ amely lényegében törvényerejű rendelkezés (29. k.), annak ellenére, hogy a határozatot csak a végrehajtó hatalommal rendelkező Államtitkárság adta ki. Az Államtitkárság rendelkezett a legfőbb törvényhozó kifejezett felhatalmazásával (30. k.), hogy törvényerejű rendelkezéssel rendezze a *Caritas Internationalis* működésének jogi keretét.³⁶ A 2004-es pápai intézkedéssel szemben az új általános határozat pontosabb, részletesebb szabályozást ad. Feltűnő azonban, hogy a határozat meglehetősen szigorú, ami a *Caritas Internationalis* felett gyakorolt szentszéki ellenőrzési rendszert illeti. Feltételezhetően a legfőbb jogalkotó is számolt azzal, hogy a jogszabály a szigorítás irányába mozdul el, és ezért is adta át a hálátlan feladatot, és delegálta a törvényhozói hatalmat a csak végrehajtói jogkörrel rendelkező Államtitkárságnak. A jogszabályból, illetve a *Cor Unum* Pápai Tanács jogszabályhoz fűzött magyarázatából arra a következtetésre lehet jutni, hogy nem voltak minden tekintetben rendezett viszonyok a *Caritas Internationalis*-nál.

Az általános határozat nem helyezi hatályon kívül II. János Pál *Durante l'Ultima Cena* kezdetű dokumentumát. A leirat, az általános határozat, a karitás szabályzata és a belső rendtartása, az Egyházi Törvénykönyv (különösen a jogi személyekre vonatkozó rendelkezései 312-316. kk.; 317. k. § 4.; 318-320. kk.) Vatikán Állam állami jogszabályai együtt képezik a *Caritas Internationalis* tevékenységét szabályozó joganyagot.

Ami a határozat struktúráját illeti, nagyobb részben a Szentszék ellenőrző mechanizmusával, kisebb részben pedig a *Caritas Internationalis* kánon és civiljogi működési keretével foglalkozik. Megerősíti a *Cor Unum* Pápai Tanács *Caritas Internationalis* feletti általános felügyeleti jogát (1. cikkely, 1. §). Megerősíti és kiterjeszti a *Cor Unum* Pápai Tanács képviseleti jogkörét. A tanács ugyanis képviselőn vagy megbízottan keresztül tanácsadói joggal részt vesz a *Caritas Internationalis* vezető testületének ülésein (1. cikkely 3 §). A tanács konzultáció – különösen a karitás igazgatójával – után, a szabályzatban meghatározott időre egyházi segítő „összekötőt” nevez ki. Az összekötő magánál a jognál fogva részt vesz a vezetőtestület találkozóin, és ápolja a karitás és a Szentszék közötti kapcsolatot. A teológiai kérdésekhez hozzászól, és támogatja a szervezet katolikus identitását (1. cikkely, 4 §). Szerepe feltehetően kiterjed a Szentszék illetékes hivatalainak informálására is – így mintegy hírszerzési, belső elhárítási feladatokkal megbízott hivatalnoknak lehet tekinteni.

Az általános határozat meglehetősen szűk mozgásteret hagy a karitásnak a külső kapcsolatépítésben is. Az NGO-kal, egyéb szervezetekkel való együttműködéseket előzetesen a *Cor Unum* Pápai Tanácsnak kellett jóváhagynia (1. cikkely, 5 §). Nemzetközi, regionális, politikai, diplomáciai, állami közigazgatási és igazságszolgáltatási szervezetekkel sem a karitás, hanem a Vatikáni Államtitkárság második szekciója tárgyal. Ez különösen

³⁵ VATIKÁNI ÁLLAMTITKÁRSÁG: Általános határozat Caritas Internationalis. 2012. In. Acta Apostolicae Sedis. 2012. 104. évf. - pp. 910-918

³⁶ GARCÍA, Martín, Julio: Le nome generali del Codex Iuris Canonici. Roma: Edurcla. 2002. - pp. 162-167.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

igaz az olasz állami szervezetekre (3. cikkely, 1. §). Ez alól egyedüli kivételt a humanitárius szükséghelyzet jelent, amikor a *Caritas Internationalis* saját jogon operatív együttműködési megállapodást köthet kormányzati, nemzetközi szervezetekkel. Ez estben a *Caritas Internationalis*, amilyen gyorsan csak lehet köteles a *Cor Unum* Pápai Tanácsot, illetve a Vatikáni Államtitkárság második szekcióját értesíteni (3. cikkely, 2. §). A karitásznak az általános határozat kiadása előtt is voltak belső használatra kiadott alapelvei, amelyek a más szervezetekkel (2003) különösen a haderővel való együttműködésre vonatkoztak (2006). A belső „etikai” szabályozók és a gyakorlat eredménytelensége lehetett az oka, hogy az új jogi szabályozó szigorításokat vezetett be. Úgy tűnik, hogy a Szentszék számára nem volt teljesen átlátható a *Caritas Internationalis* kapcsolati rendszere. Ez valószínűleg helyi szinten sem volt másképp, hiszen a helyi katolikus karitatív szervezetek és a megyéspüspökök kapcsolatát részletező *Intima Ecclesiae natura* kezdetű *motu proprio* hasonló alapelveket fogalmaz meg, kiemelve a megyéspüspök ellenőrző szerepét. Ennek megfelelően a helyi katolikus segítségnyújtó szervezetek sem működhetnek együtt olyan szervezetekkel, amelyek a katolikus tanítással szemben ellenségesek.³⁷

A *Caritas Internationalis*, mint hivatalos egyházi jogi személy javai, egyházi javaknak minősülnek (1257. k. 1. §).³⁸ A vagyonkezelésnél az egyházi javakra vonatkozó általános előírásokat is meg kell tartani (6. cikkely, 7°). Továbbá a pápai tanács felügyeli a karitás pontos és átlátható vagyonkezelését (1. cikkely, 6. §; 6. cikkely, 8°), és az Államtitkársággal, illetve a Gazdasági Ügyek Prefektúrájával való konzultáció után jóváhagyja a karitás szerződéseit, költségvetését, vagyonkezelését, az alkalmazottak és karitatív programok költségvetését (1. cikkely, 7. §). A pápai tanács vagyonkezelési jogköre a *Caritas Internationalis* regionális szervezeteire és külön egyházi jogi személyiséggel nem rendelkező funkcionális alszervezeteire is kiterjed. A pápai tanács, amennyiben szükségesnek ítéli külön delegátust nevezhet ki a karitás regionális szervezetinek ellenőrzésre is (1. cikkely, 8. §). Az általános határozat arra is felhatalmazza a pápai tanácsot, hogy az érintett dikasztériumok vezetőit összehívja, annak érdekében, hogy a *Caritas Internationalis* aktuális ügyeit megtárgyalják (1. cikkely, 9. §).

A Szentszék a karitást a doktrinális kérdések tekintetében is erőteljesebb ellenőrzés alá akarta vonni. A Hittani Kongregáció hit és erkölcs tekintetében gyakorolt általános felügyeleti jogkörének tiszteletben tartása mellett a *Caritas Internationalis* köteles minden olyan megjelenésre szánt dokumentumot, amely a hit és az erkölcs területét érinti a pápai tanácsnak jóváhagyásra átadni (1. cikkely, 2. §). Úgy tűnik, hogy a szervezet katolikus identi-

³⁷ XVI. BENEDEK: *Motu proprio. Intima Ecclesiae natura*. 2012. XI. 11. n. 14-15. In: *Acta Apostolicae Sedis*. 2012. 104. évf. - pp. 996-1004. Magyar Katolikus Karitászhoz lásd: Együttműködési megállapodás a Katolikus Karitás és a Belügyminisztérium között. <https://www.karitasz.hu/korabbihirek/egyuttmukodesi-megallapodas-a-katolikus-karitasz-es-a-belugyminiszterium-kozott>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 9.), Segítség a főtí gyermekközpontnak. <https://www.karitasz.hu/aktualis/segitseg-a-foti-gyermekkozpontonak> (letöltés ideje: 2017. augusztus 9.).

³⁸ SCHOUPE, Jean-Pierre: *Elementi di diritto patrimoniale canonico*. Mialno: Giuffrè. 1997. - p. 36.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

tása kapcsán is merülhetnek fel kétségek. Ez a *Cor Unum* Pápai Tanács magyarázó dokumentumból még világosabb (lásd alább).

Az általános határozat megnevezi az Államtitkárság első és második szekciójának jogait. Az első szekció:

- Véglegesíti a karitás *Cor Unum* Pápai Tanács által jóváhagyott szabályzatát.
- A pápai tanács véleményének megismerése után módosíthatja és magyarázhatja a szabályzatot az általános határozat, az Egyházi Törvénykönyv és a Vatikán állami jogszabályainak fényében (2. cikkely, 1°.).
- Biztosítja, hogy a *Caritas Internationalis* munkáltatói kérdések tekintetében megfeleljen a *Regolamento Generale della Curia Romana* általános- és a karitás sajátos küldetésére vonatkozó különös előírásoknak.
- Biztosítja a munkavállalói jogokat és a méltányos szociális juttatásokat. (231.; 281. kk; 2. cikkely, 3°.).
- Koordinálja a hatásköri illetékességeket a *Cor Unum* Pápai Tanács, a többi dikasztérium, a Vatikáni Kormányzóság és egyéb szentszéki hivatal között (2. cikkely, 4°.).
- Segíti a pápai tanácsot a *Caritas Internationalis* vagyonekezelésnek ellenőrzésében, különösen a rendkívüli ellenőrzések lebonyolításában (2. cikkely, 5°.).

Az Államtitkárság második szekciója:

- A karitás fennemlített nemzetközi tevékenységének ellenőrzése mellett (2. cikkely, §1.), képviseli a szervezetet nemzeti és nemzetközi bíróságok előtt (2. cikkely, §1. 2°).
- Csak a második szekció a *Cor Unum* Pápai Tanáccsal való konzultáció után engedélyezheti azokat a megállapodásokat, amelyek értelmében a karitás kormányoktól, nemzetközi szervezetektől, egyéb szervezetektől támogatásban részesül. Ugyanez vonatkozik az együttműködés más területeire is.

A karitásnak általános beszámolási kötelezettsége van az Államtitkárság első szekciója irányába, és azok felé a szentszéki hivatalok irányába, amelyek az adott kérdésben érintettek. A *Cor Unum* Pápai Tanács számára azonban minden esetben el kell küldeni a jelentések másolatát (7. cikkely, 1. §). A karitásnak legalább négyhavonta beszámolási kötelezettsége van mind a második szekció, mind a pápai tanács felé azokról a formális és személyes kapcsolatokról, amelyeket az egyes kormányokkal, vagy a Szentszékhez akkreditált diplomáciai testületekkel fenntart (2. cikkely, §3). Úgy tűnik, hogy a megváltozott biztonsági környezetben a Szentszék hírszerzési feladatokra is erőteljesebben kapacitálni akarja a humanitárius segítség-szervezeteit. Nem látszik, azonban, hogy a karitás mozgásterének ilyen erős kontrolja, vagy hírszerzési feladatokkal való megbízása, hogyan hat majd a karitás nemzetközi elfogadottságára.

A Szentszék felügyeleti joga a *Caritas Internationalis* vezető tisztségviselőire is kiterjed (6. cikkely, 2°). Az igazgató, a főtitkár, illetve a vagyonekezelő választása szigorú rend szerint történik. A *Cor Unum* Pápai Tanács az Államtitkárság első szekciójának egyetértésével átadja jóváhagyásra a jelöltek nevét tartalmazó listát a pápának, amelyet csak az ő jóvá-

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

hagyás után lehet közzétenni. A tisztségviselők választása az Egyházi Törvénykönyv általános előírásai szerint történik (169-173. kk.). Az igazgatótanács három tagját a *Cor Unum* Pápai Tanács és az Államtitkárság javaslata után a pápa nevezi ki (6. cikkely, 4°). A *Caritas Internationalis* tanácsadó testületének szakértőit – jogi, szervezeti, technikai területre – a tanács, az Államtitkárság, a Gazdasági ügyek prefektúrája meghallgatása után ugyancsak a pápa nevezi ki. A tanács feladatkörét a tanácscsal való konzultáció után az Államtitkárság első szekciója határozza meg (6. cikkely, 5°). Az általános határozat értelmében a *Caritas Internationalis* elnöke, a főtitkár és a vagyongazdálkodó a feladatok hűségese teljesítésére vonatkozóan az előírt forma szerint a pápai tanács elnöke előtt esküt tesz. A vezetőségi tagok, ugyanazt az esküt a caritas igazgató vagy megbízottja, az alkalmazottak pedig a főtitkár jelenlétében teszik le.

Jogi ügyekben a főtitkár képviseli a *Caritas Internationalist* (6. cikkely, 9°).

Az általános határozat jelentősen lehatárolta a *Caritas Internationalis* mozgásterét. Feltételezhetően a szigorú szentszéki fellépés a Vatikán szempontjából nem volt indokolatlan. A jogalkotói szándék az lehetett, hogy a *Caritas Internationalis* működésében nagyobb szerepet kapjon az egyház hierarchikus oldala, és a szervezet erőteljesebben tegye magáévá a katolikus szellemiséget. Ez a szempont később a karitás nemzeti és egyházmegyei szintjein is megjelent. XVI. Benedek 2012. november 11-én az *Intima Ecclesiae natura* kezdetű *motu proprio*ban kifejezetten a megyéspüspökök jogi kötelezettségeit tárgyalja.³⁹ A *Caritas Internationalis* felügyeleti rendszeréhez hasonlóan a pápa erőteljesebb felügyeletet vár el a helyi püspököktől és az egyházi hatóságtól a karitás szervezetek ellenőrzése tekintetében. Feltételezhetően mind nemzeti, mind nemzetközi szinten voltak problémák, amelyekre a Szentszék jogszabályi szigorítással akart felelni.

III. EGYÉB SZENTSZÉKI DOKUMENTUMOK A *CARITAS INTERNATIONALIS* VONATKOZÁSÁBAN

Szentszék számára nem irreleváns, hogy a *Caritas Internationalis*, mint hivatalos egyházi jogi személy, az Apostoli Szentszék hivatalos segélyszervezete megfelel-e a Szentszék elvárásainak és tevékenysége, illetve nyilatkozatai összhangban vannak-e a Tanítóhivatal megnyilatkozásival. A *Cor Unum* Pápai Tanács ezért külön dokumentumban foglalta össze azokat a teológiai szempontokat, amelyek szerepet játszottak a *Caritas Internationalis* új szabályozásnál és a komolyabb ellenőrző rendszer kialakításánál.⁴⁰ A *Cor Unum* Pápai Tanács a felügyeleti jog, más szentszéki dikasztériumok pedig egyéb érintettség alapján vettek részt a dokumentum előkészítésében. A karitás tevékenységének nemzetközi jellege miatt figyelembe vették az Államtitkárság észrevételeit is. Az új dokumentum rövid történeti áttekintés után leszögezi, hogy a Szentszék a *Caritas Internationalis* életében

³⁹ XVI. BENEDEK: *Motu proprio. Intima Ecclesiae natura*. 2012. XI. 11. In. *Acta Apostolicae Sedis*. 2012. 104. évf. - pp. 996-1004.

⁴⁰ COR UNUM PÁPAI TANÁCS: *l'ispirazione teologica del nuovo quadro giuridico di caritas internationalis*. *L'osservatore romano*. 2012. május 2.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

mindig fontos szerepet töltött be, kezdve a nemzetközi szövetség létrejöttétől a 2004-es pápai dokumentumig. Ez utóbbi kétségtelenné tette, hogy a karitás szabályzatát, belső működési rendjét a dokumentumban megfogalmazott alapelvekhez, a karitás szentszéki struktúrában elfoglalt helyéhez kell igazítani.

Ezt a pápa már egy korábbi megnyilatkozásában is nyilvánvalóvá tette, amelyet elküldött a szervezet 2011. május 7-én tartott általános közgyűlésre.

A *Caritas Internationalis* működése szempontjából meghatározó a 2012. május 3-án jóváhagyott szabályzat.⁴¹ Az első cikkely alapelvekre, a második cikkely a szervezet nevére, jogi státuszára, harmadik cikkely a szervezet székhelyére vonatkozik. A bevezető cikkelyek lényegében teljesen megegyeznek az Államtitkárság által kiadott általános határozatban összefoglalt tételekkel. Csak a szabályzatban szerepel azonban azoknak a feltételeknek az összefoglalása, amelyek alapján országos és az egyházmegyei karitás szervezetek a *Caritas Internationalis* tagjai lehetnek. Ebben a tekintetben a helyi egyházi hatóság – püspöki konferencia, vagy megyéspüspök jogi aktusa a meghatározó, amellyel a helyi szervezet szabályzatát jóváhagyja. Ez elégséges feltétel ahhoz, hogy országos vagy egyházmegyei szervezet kérje a felvételét a *Caritas Internationalis*hoz (4. cikkely, 4.3). Amennyiben az országos vagy egyházmegyei karitás szabályzatát – ergo működésének lehetőségét – az illetékes egyházi hatóság visszavonja, az a tagság automatikus elvesztését jelenti (4. cikkely, 4.3). A *Caritas Internationalis* szabályzata hasonlóságot mutat a tárgyalt általános határozattal, minthogy nagy hangsúlyt helyez az egyházi hatóság ellenőrző szerepére.⁴² A szabályzat részletesen tárgyalja tagszervezetek jogait (5. cikkely) és kötelezségeit (6. cikkely). Ezek meglehetősen általános jogok és kötelezettségek, tekintve, hogy akár az országos, akár az egyházmegyei karítások független szervezetek. A szabályzat ezen kívül bemutatja a *Caritas Internationalis* belső struktúráját (7. cikkely), a régiókat (8. cikkely). Az általános közgyűlés (9. cikkely), a képviselő tanács (10. cikkely), az igazgatótanács (11. cikkely), az elnök (vagy igazgató) (12. cikkely), az igazgatóhelyettes (13. cikkely), a főtitkár (14. cikkely), a titkárság (15. cikkely) jogait és kötelezségeit. Ez a rész fontos terület, mivel a karitással kapcsolatban csak itt kerül ez bemutatásra. A szabályzat tárgyalja a jogi képviselet (16. cikkely) és a hivatalokra való pápai jóváhagyás rendjét (17. cikkely). Ez utóbbi pontosítja az általános határozat alapelvét, minthogy meghatározza a pápai tanácshoz való felterjesztés rendjét és az időintervallumokat. A szabályzat továbbá pontosítja az Államtitkárság „egyházi összekötőjére” (18. cikkely), a vagyionkezelő (19. cikkely) kinevezésére, megválasztására, hivatali idejére, feladatkörére vonatkozó általános előírásokat. Ezenkívül tisztázza a karitás „tanácsadó szervének” (21. cikkely) a pontos feladatát, amelyre az általános határozatban szintén csak rövid utalást találunk. Behatóbban tárgyalja a szabályzat az anyagi javak kezelésére (22. cikkely), a bevételekre (23. cikkely), szabályzat módosítására (24. cikkely) vonatkozó kérdéseket is.

⁴¹ *Caritas Internationalis* működési rendje.

⁴² FIORITA, Nicola: Dalla carità alle Caritas: un itinerario giuridico. In: Stato, Chiese e pluralismo confessionale Rivista telematica. 2016. 38. évf. – pp. 19-23.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

A *Caritas Internationalis* működési rendjét még alaposabban a szabályzathoz csatolt 28 cikkelyből álló belső rendtartás adja meg. Ezenkívül a karitás általános etikai kódexszel rendelkezik.⁴³ Kiadták a karitással való együttműködés- (2003); a Nemzetközi Karitás Gyermekvédelmi- (2004); A haderővel való együttműködés- (2006); A környezetvédelmi igazságosság- (2006); A vezetés irányításra (2013) vonatkozó alapelvek dokumentumait is. Emellett a Nemzetközi Karitás magára nézve kötelezőnek tekinti a működéshez kapcsolódó nemzetközi jogi szabályozókat.

2014-ben Ferenc pápa jóváhagyta a Nemzetközi Karitás igazgatási irányelveit. A magyarul is megjelent dokumentum tükrözi az új pápa szegények iránti elkötelezettségét. További hangsúlyos elem a felelősségre vonhatóság, igazgatás és az átláthatóság:

- a vezetés és szabályozás,
- a szervezeti infrastruktúra,
- pénzügyi fenntarthatóság és elszámoltathatóság,
- valamint az etikai és a magatartási kódexeknek való megfelelés a Közgyűlés által kijelölt módon és mértékben.⁴⁴

A dokumentum konkrétan rámutat, hogy melyek azok az egyházi és világi jogi szabályozók, amelyeket a működés alatt tiszteletben kell tartani. A dokumentum eligazítást ad a

- nemzeti karitások között végbemenő kölcsönös segítségnyújtásról, amelyet evidenciának tekint és meghatározza a segítségnyújtás lehetséges formáit,
- a minimum követelményeket,
- a szervezés fejlesztés elveit.

A dokumentumhoz négy pontból álló függelék csatoltak, amely tartalmazza

- az igazgatási irányelvekkel kapcsolatos törvények és etikai kódexek,
- igazgatási irányelvekre vonatkozó szabályozás és szervezeti rend,
- igazgatási irányelvekkel kapcsolatos pénzügyi folyamatok és elszámolási kötelezettség,
- érdekelt felek bevonására vonatkozó igazgatási irányelvek rövid néhány alpontból álló összefoglalását.

IV. CARITAS INTERNATIONALIS ÉS A CIVIL – KATONAI EGYÜTTMŰKÖDÉS

A *Caritas Internationalis* széles spektrumban együttműködik nemzetközi, kormányzati és humanitárius szervezetekkel.⁴⁵ Mivel jelen van a háború sújtotta vidékeken a fegyveres erőkkkel, különösen a hadsereggel való együttműködés kiemelt területnek számít.⁴⁶ A katolikus karitás, ahogy maga az egyház is akkor is a válságövezetekben és a háború sújtotta

⁴³ Caritas Internationalis: Code of Ethics & Code of Conduct for Staff. Rome. 2014. május. <https://www.caritas.org/includes/pdf/CodesEthicsConduct.pdf> (letöltés ideje: 2017. augusztus 09.).

⁴⁴ Nemzetközi Karitás, Igazgatási irányelvek. Róma, 2014. május. – p. 3.

⁴⁵ Caritas Internationalis General Assembly. In: Miscellaneous. International Review of the Red Cross. 1972. – p. 404.

⁴⁶ PADÁNYI József: Polgári-katonai együttműködés a békefenntartó műveletek során In: Budapest: Honvéd Vezérkar Hadműveleti Csoportfőnökség. 2001. - pp. 1-76.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

területeken marad, amikor más szervezetek már a távozás mellett döntenek. A karitás, mint a katolikus egyház segélyszervezete tudatában van az egyház államoktól való független,- békéltető, közvetítő szerepének. Emellett figyelembe veszi, hogy a konfliktusban érintett politikai és katonai erőkkel a humanitárius segítségnyújtás eredményessége érdekében bizonyos szinten együtt kell működni. Az eredményes működés érdekében magáévá teszi a válságkezelésben résztvevő nemzetközi szervezetek alapparadigmáit: megelőzés, a civilek, különösen a legszegényebbek védelme, a békeépítés és a háborús felek közötti kiengesztelődés, szenvedőkkel való együttérzés és az áldozatok jogainak helyreállítása, vagy a társadalmi szervezetek megerősítése.

A katolikus karitás, mint humanitárius segélyszervezet mind nemzeti, mind nemzetközi szinten együttműködik a fegyveres erőkkel. Nehéz általános elveket lefektetni, hiszen az egyes katolikus karitászok tapasztalatai a nemzeti fegyveres erőkkel való együttműködésről jelentősen eltérnek. Az egyes országokban mások a jogi szabályozások, az állam és az egyház viszonya, a segélyszervezetek és a fegyveres erők közötti együttműködés hagyománya.

Az együttműködés alapelveinek kialakítása segélyszervezet számára a nemzetközi szinten is fontos. Ezért 2003-ban a *Caritas Internationalis* kísérletet tett néhány alapelv megfogalmazására, amelyet elsősorban a kilencvenes évek alatti balkáni válság, a 2001-es afganisztáni és a 2003-as iraki katonai intervenció majd válságkezelés tapasztalatai alapján igyekeztek megfogalmazni.⁴⁷ Az alapelvek megfogalmazásakor a „nyugati” fegyveres erőkkel, illetve a nyugati katonai és politikai szövetségi rendszerekkel való együttműködés tapasztalataiból indultak ki. Így az alapparadigmák is ezekhez a hadseregekhez és katonai rendszerekhez lettek igazítva. Az alapidokumentum 2006-ra készült el. Nagy általánosságban igyekszik megfogalmazni azokat az alapelveket, amelyeket a karitás munkatársainak a fegyveres erőkkel való együttműködésnél figyelembe kell venni. A karitás alapfeltevése, hogy a hadseregnek olyan módon kell részt venni a válságkezelésben, hogy ne veszélyeztessék a segélyszervezetek független és politikamentes működését. A *Caritas Internationalis* általános tapasztalata ugyanis az volt, hogy az új típusú válságkezelő- vagy békeműveletek végrehajtása során, a fegyveres erők fokozatosan átveszik a humanitárius feladatokat és különösen annak ellenőrzését. Ez a jelenség az alapidokumentum bevezetője szerint gyengíti a humanitárius segélyszervezetek képességeit. A *Caritas Internationalis* számára is meghatározóak az ENSZ által a humanitárius segélyszervezetek és a fegyveres erők együttműködésre megfogalmazott alapelvei.⁴⁸

Mivel a válságkezelés több részre osztható, úgy az alapidokumentum is különböző válságkezelési szakaszokra osztva tárgyalja a karitás és a haderő együttműködését. Kiemelik a fegyveres konfliktus, illetve a válság utáni békeépítés jelentőségét. A fegyveres konfliktus időszak nehezebb, de a dokumentum fontosnak tartja, hogy a karitás jelen legyen a konfliktus idején, és igyekezzen enyhíteni a legelesettebbek nehézségeit. A békeépítés

⁴⁷ Caritas Internationalis Relations with the Military. 2003.

⁴⁸ Inter-Agency Standing Committee – 1991.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

időszakában a karitás és az ENSZ békefenntartó vagy más válságkezelő erők célkitűzése ugyanaz: a béke és a kiengesztelődés előmozdítása. A békefenntartó erők által elkövetett visszaélések miatt azonban a karitás, saját magára, mint kontroll intézményre is tekint. A visszaélések elkerülése érdekében pedig a békefenntartó erők tevékenységét is figyeli.⁴⁹ Mivel az ENSZ maga is bátorítja a civil és egyházi szervezeteket, hogy értesítsék az ENSZ központot a békefenntartók által esetlegesen elkövetett visszaélésekről a karitás számára ez a kontroll szerep evidenciának számít.

A karitás alapdokumentum felhívja a figyelmet azokra területekre, ahol a katolikus karitás számára különösen fontos a haderővel való együttműködés, tekintve a haderő sajátos képességeit. Ilyen területnek minősül:

- a természeti katasztrófa következtében bekövetkezett veszélyhelyzet elhárítása és csökkentése, tekintve, hogy a haderő megfelelő logisztikai kapacitással és technikával rendelkezik,
- járványok megelőzése,
- a nemzeti oltásprogramok propagálása,
- víztisztítás,
- a nehezen megközelíthető területek elérése,
- a menekültek segítése.

A dokumentum elismeri, hogy a haderő nagymértékben segítheti a segélyszervezet eredményes munkáját a kommunikációs csatornák kiépítésében is, az elzárt területek egészségügyi ellátásában, a válság utáni képzési programok megszervezésében, az építésben és az újjáépítésben, illetve a természeti katasztrófákkal szembeni általános védekezés megszervezésében. Emellett a dokumentum hangsúlyozza, hogy vannak olyan területek, ahol a haderő alkalmazása problémás. Ezek a problémák nem a nyugati nemzeti haderőkre, vagy nemzetközi szervezetekre jellemzők. Tény, hogy a segélyszervezet munkáját megnehezíti, ha olyan hadsereggel kell „együttműködni”, amely polgárháborúban az egyik vagy a másik felet, és nem a béke helyreállítását támogatja. Hasonlóan, ha a haderő etnikai vagy vallási konfliktusokban kompromittálódott, vagy amennyiben a haderő érintett gyermekkatona kiképzésében. A demokratikus országok haderőinél inkább az fordulhat elő a dokumentum szerint, hogy a segélyezési akciók militarizálódnak, vagyis a haderő tartja ellenőrzése alatt a humanitárius segítségnyújtás egész folyamatát, amely így veszélyezteti a segélyszervezetek függetlenségét.

A Nemzetközi Katolikus Karitás alapdokumentuma megfogalmazza a katonai erővel való együttműködés alapelveit:

- Szubszidiaritás: A karitás helyi szinten hozott döntéseit – saját szervezetén belül is - sok esetben megelőzőbbnek és megvalósíthatóbbnak tartja, mint a magasabb szinten hozott határozatokat.
- Partneri együttműködés: A karitás fontosnak tartja az idővel kiépülő, bizalmon alapuló együttműködést.

⁴⁹ Caritas Internationalis Relations with the Military. 2003. – p. 7.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

- Jogszerűség: A nemzetközi jog rendelkezéseinek és alapelveinek a szervezet munkájában különös relevanciája van.
 - Nemzetközi jog: (Hágai és Genovai konvenció és az ahhoz fűzött kiegészítő dokumentumok betartása).
 - A Humanitarian Charter and Minimum Standards in Disaster Response (SPHERE) dokumentum ICRC/NGO Code of Conduct, amely az NGO-kal kapcsolatos általános alapelveket tartalmazza.
- Emberi jogok, menekültek és kitelepítettek (különösen ENSZ konvenció alapdokumentumokban említett) szempontok. Tekintve, hogy a karitász tevékenységének jelentős részét a menekültek segítése teszi ki, a menekültekre vonatkozó normáknak különös jelentősége van a szervezet munkájában.
- Az emberi élet méltóságának tisztelete.
- Harcolók és nem harcolók közötti különbségtétel.

ICRC/NGO Code of Conduct:

- A humanitárius szempont prioritása,
- A segítségnyújtás vallásra, fajra, nemzetiségre való tekintet nélkül,
- Politikasemlegesség,
 - Külpolitikai célkitűzéseket nem támogatnak.

A katolikus karitász nemzetközi szervezet, ezért a civil-katonai együttműködésnél egyszerűre kell figyelemmel lenni az országspecifikus és a nemzetközi szervezetek és szövetségi keretek között tevékenykedő katonai missziókat szabályozó joganyagra.

A dokumentum továbbá működési alapelveket is megfogalmaz:

Amikor a fegyveres konfliktus már elhatalmasodott – és egyik fél sem tartja a területet teljesen ellenőrzése alatt, a szervezetek mozgástere a háború sújtotta területen limitált.⁵⁰ A karitász igyekszik mindegyik résztvevővel amennyire lehetséges kiegyensúlyozott kapcsolatot fenntartani, hogy a humanitárius szempontoknak eleget tudjon tenni. A fegyveres erővel és más szervezetekkel való kapcsolat kialakítása azért is jelentős, mert a konfliktus idején szinte lehetetlen a civil és egyházi szervezeteknek bejutni az érintett területekre. A karitász alapelvei értelmében a katonai erővel való kapcsolat kialakításánál igyekezni kell megtartani a politikai semlegességet. A karitász számára fontos az együttműködés és az információmegosztás, de tiszteletben tartja a politikailag, a katonailag és a gazdaságilag érzékeny információkat. Alapelv továbbá:

- A katonai erővel szembeni megfelelő távolság kialakítása.
- A karitász nem katonai ellenőrzése alatt tevékenykedik.
- A karitász tiszteletben tartja a helyi egyház álláspontját.
- A szervezet minimalizálja azzal a haderővel és/vagy azokkal a katonákkal a kapcsolatot, akik az emberi jogokat megsértik.
- Előre meghatározza azt a területet, ahol tevékenykedni fog, illetve a fegyveres erővel és a helyi hatóságokkal való kapcsolat határait.

⁵⁰ Caritas Internationalis Relations with the Military. 2003. – p. 10.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

Amennyiben a hadsereg bekapcsolódik a karitás által végzett humanitárius tevékenységbe, akkor az alapidokumentum elvárja, hogy a hadsereg ezt a nemzetközi jog és szokások tiszteletben tartása mellett tegye.

Az alapidokumentum kifejti, hogy a segélyezési feladatokban résztvevő katonák nem viselhetnek fegyvert, az egészségügyi ellátásban segédkezők pedig lehetőség szerint jól megkülönböztethető piros köpenyt viseljenek, amelyen a segélyszervezet jelképe is kivehető.

Az dokumentum szerint három kulcsterület van, ahol a karitás együttműködik a haderővel.

- Az alacsony intenzitású válságok, kapcsán a dokumentum felhívja a figyelmet, hogy annak ellenére, hogy a válság alacsony intenzitású, ezen a területen is alakulhatnak ki nehézségek a szervezetek együttműködése kapcsán.
- Az alacsony intenzitású konfliktusok esetén az együttműködés leginkább az információmegosztásra terjed ki:
 - Az információmegosztás - akár összekötő kinevezésén keresztül is történhet.
 - párbeszéd – ez magában foglalja a szervezetek szempontjainak a megismerését is.
 - Információcsere – tiszteletben tartva a minősített és érzékeny információkat.

Nagyobb intenzitású válság esetén – a karitás dokumentum szerint bár ilyenkor is meg kell tartani a kellő távolságot a fegyveres erőktől, de előfordulhat, hogy a karitás rászorul a katonai logisztikai- vagy egyéb támogatásra.

A nagy intenzitású konfliktusoknál a szervezet időnként kénytelen elfogadni a katonai védelmet. Előfordulhat, hogy a politikai és a katonai oldal másképp értékeli a katonai védelem szükségességét, mint a karitás. Alapelv azonban, hogy a segélyszervezet nem kér katonai védelmet. Kivételes helyzetnek minősül, amikor a karitás mégis elfogadja ezt a lehetőséget, mert: a helyi hatóságok, a rendőri és a katonai erők nem tudják biztosítani a szervezet védelmét. A védelem és kíséret kérésére vonatkozó döntés azonban nem a hatóságok, fegyveres erők, hanem egyedül a karitás vezetőségének határozatán múlik. A döntésnél a humanitárius szempontok játszanak fontos szerepet. Konfliktusban álló felektől a szervezet nem fogad el fegyveres védelmet. Alapszabály, hogy a segélyszervezet még ilyen helyzetben sem ad át semmilyen szállítmányt a haderőnek azért, hogy az végezze az adományok szétosztását. Végül a karitás nem tevékenykedik katonai irányítás alatt, és nem fogad el utasítást katonai előljáróktól.

ÖSSZEFOGLALÁS

Bár számos segélyszervezet viseli a „katolikus” jelzöt, de a katolikus egyház hivatalos segélyszervezete a katolikus karitás. A katolikus karitás, öt kontinensen, több mint 160 országban működik, amely jelzi, hogy mennyire eltérő körülmények és jogszabályi keretek

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

között kell tevékenykednie. A katolikus egyház maga is nemzetközi szervezet, így az egyes karitások a nemzetközi ernyőszervezet irányítása alatt próbálnak megfelelni a globális kihívásoknak. Amikor a nemzeti keretek már kimerülnek, akkor is van lehetőség nagyobb források felszabadítására. Továbbá így a katolikus jelleg ellenőrzésére is nagyobb lehetőség van.

A *Caritas Internationalis* jogi szabályozásának kerete fokozatosan alakult ki. Először a Vatikán civiljogi, majd a katolikus egyház egyetemes egyházi jogi keretei között is elnyerte a jogi személyiséget. Korábban voltak nehézségek a katolikus identitás, a vagyonkezelés és a nem katolikus szervezetekkel való kapcsolattartás tekintetében. Így a Szentszék fokozatosan szigorította mind a működésre vonatkozó jogszabályi keretet, mind a szentszéki ellenőrzést. Ez azonban kiváltotta azoknak a nemtetszését, akik a nemzetközi karitás alatt inkább az egyes nemzeti karitások lazább ellenőrzéssel rendelkező szerveződését képzelték el. Az általános ellenőrzési jogkört a *Cor Unum* Pápai Tanácstól a 2016. augusztus 31-én, a *Humanam progressionem* kezdetű *motu proprio*-val létrehozott új szentszéki hivatal, a „Dikasztérium az Átfogó Emberi Fejlődés Szolgálatába” vette át, tiszteletben tartva az Államtitkárság és más szentszéki hivatalok jog- és feladatkörét.

A nemzetközi karitás nemzetközi, nemzeti szervezetekkel, non-profit szervezetekkel és nem katolikus segítségnyújtó szervezetekkel áll kapcsolatban. Az együttműködés szempontjából a nemzetközi jog, a saját belső szabályozása és a karitász alapparadigmái egyaránt jelentősek. Kiemelkedő a karitász haderővel való együttműködésére vonatkozó alapelvek, tekintve hogy a karitász a válságterületeken is jelen van, és az eredményes humanitárius segítségnyújtás érdekében, szabályozott keretek között együttműködik a fegyveres erővel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

PÁPAI ÉS SZENTSZÉKI DOKUMENTUMOK:

1. II. JÁNOS PÁL: Apostoli levél. *Durante L'ultima Cena*. 2004. szeptember 16. http://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/it/letters/2004/documents/hf_jp-ii_let_20040916_caritas-internationalis.html. (letöltés ideje: 2017. augusztus 9.).
2. XVI. BENEDEK: *Motu proprio. Intima Ecclesiae natura*. 2012. XI. 11. n. 14-15. In *Acta Apostolicae Sedis*. 2012. 104. évf. - pp. 996-1004.
3. XVI. BENEDEK: Enciklika. *Deus Caritas est*. 2005. XII. 25. In *Acta Apostolicae Sedis*. 2006. 98. évf. 3. sz. - pp. 217-252; Uő: Enciklika. *Caritas in Veritate*. 2009. VI. 29. In *Acta Apostolicae Sedis*. 2009. 101. évf. 8. sz. pp. 641-709.
4. FERENC PÁPA: *Szolgálatok a szegényeket! – A pápa előszava Teréz anya könyvéhez*. http://hu.radiovaticana.va/news/2016/07/23/a_p%C3%A1pa_el%C5%91szava_ter%C3%A9z_anya_k%C3%B6nyv%C3%A9hez/1246311. (letöltés ideje: 2017. augusztus 8.).
5. A pápa a Nemzetközi Karításhoz: legyenek a béke és a kiengesztelődés eszközei. http://hu.radiovaticana.va/news/2016/11/17/a_p%C3%A1pa_a_nemzetk%C3%B6zi_karit%C3%A

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

- 1szhoz legyetek a b%C3%A9ke eszk%C3%B6zei/1272891. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).
6. *SzírIA békéjéért: Ferenc pápa videó-üzenete a Nemzetközi KaritásZ békekampányához.* <http://bonumtv.hu/sziria-bekejeert-ferenc-papa-video-uzenete-a-nemzetkozi-karitasz-bekekampanyahoz/>
 7. FERENC PÁPA: Motu proprio. *Humanam progressionem.* 2016. VII. 17., https://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20160817_humanam-progressionem.html (a letöltés ideje: 2017. január 19.).
 8. Vatikáni Államtitkárság: Leirat. 2011. január 17. Prot. N. 08397. In Acta Apostolicae Sedis. 2011. 103. évf. 2. sz. - p. 127.
 9. Vatikáni Államtitkárság: Általános határozat *Caritas Internationalis.* 2012. In. Acta Apostolicae Sedis. 2012. 104. évf. - pp. 910-918
 10. COR UNUM PÁPAI TANÁCS: l'ispirazione teologica del nuovo quadro giuridico di caritas internationalis. *L'osservatore romano.* 2012. május 2.

SZERZŐK:

1. ADÁNYI László: *Rendkívül súlyos a helyzet a Mianmarban.* In. Új Ember Hetilap - Hetilap 2008.05.25.
2. Nyolcvanéves a Katolikus KaritásZ: <https://mno.hu/eletmod/nyolcvan-eves-a-katolikus-karitasz-4473>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).
3. ARRIETA, Juan Ignacio: *Diritto dell'organizzazione ecclesiastica.* Milano: Giuffrè. 1997.
4. AYESTA, Juan, González: Alcuni aspetti del servizio alla carità nella tradizione apostolica e nella Didascalia dei Dodici Apostoli. In. MIÑAMBRES, Jesús (szerk.): *Diritto canonico e servizio della carità.* Milano: Giuffrè Editore, 2008. - pp. 441-456.
5. Caritas Internationalis Relations with the Military.
6. DALLA TORRE, Giuseppe: La Caritas: Storia e natura giuridica. In. MIÑAMBRES, Jesús (szerk.): *Diritto canonico e servizio della carità.* Milano: Giuffrè Editore, 2008. - p. 274.
7. FIORITA, Nicola: Dalla carità alle Caritas: un itinerario giuridico. In. Stato, Chiese e pluralismo confessionale Rivista telematica. 2016. 38. évf. - pp. 19-23.
8. FISCHL Vilmos: Egyházi karitatív szervezetek szerepe a válságkezelésben. In. Kard és Toll. 2006. 2. évf. - pp. 92-101.
9. GARCÍA, Martín, Julio: *Le norme generali del Codex Iuris Canonici.* Roma: Edurcla. 2002. - pp. 162-167.
10. HIEROLD, E. Alfred: Der deutsche Caritasverbandes und die Diösenzancaritasverbände als Vereine von Gläubigen. In AA. VV. *Das consoziative Element in der Kirche.* 1987. St. Ottilien. 1989. - pp. 939-941.
11. SABBARESE, Luigi: Kommentár a Pastor Bonus kezdetű apostoli konstitúció 146. cikkelyéhez. In. Pinto, Pio, Vito (szerk.): *Cemmento alla Pastor Bonus e alle norme sussudiarie della Curia Romana.* Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana. 2003. - p. 213.
12. SCHOUPE, Jean-Pierre: *Elementi di diritto patrimoniale canonico.* Mialno: Giuffrè. 1997.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2017. X. évfolyam 3. szám

13. LAFFLITE, Jean Amore e giustizia nell'enciclica Deus Caritas est: Prospettiva Teologica. In: MIÑAMBRES, Jesús (szerk.): *Diritto canonico e servizio della carità*. Milano: Giuffrè Editore, 2008. - pp. 6-18.
14. LOMBARDI VALLAURI, Luigi: *Amicizia, carità, diritto*. Milano: Giuffrè, 1974.
15. PADÁNYI József: Polgári-katonai együttműködés a békefenntartó műveletek során In. Budapest: Honvéd Vezérkar Hadművelési Csoportfőnökség. 2001. - pp. 1-76.
16. UJHÁZI Lóránd: *A Magyar Katolikus Egyház szerepvállalása a migrációs válság kezelésében*. In. Honvédségi Szemle, 2017. 145. évf. 1. sz. - pp. 140-148.
17. UJHÁZI Lóránd: *A menekültek lelkipásztori és humanitárius gondozásnak szabályozása a katolikus egyház hatályos jogában*. In. Acta Humana: Hungarian Centre for Human Rights Publications 2014. 3. évf. - pp. 57-86.
18. ZAGYVA Richárd: *Lángoló szeretet - a Katolikus Karitás 80 éve*. Budapest: SZIT. 2011. - pp. 14-19.
19. MIÑAMBRES, Jesús: Status giuridico-canonico di Caritas Internationalis. In. Ius Ecclesiae. 2005. 17. évf. 1. sz. - pp. 295-302.
20. Nemzetközi Karitás, Igazgatási irányelvek. Róma, 2014.

INTERNETES FORRÁSOK:

1. *Caritas Internationalis*. <http://www.ngo-monitor.org/ngos/caritas/>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).
2. Magyar Katolikus Lexikon. <http://lexikon.katolikus.hu/C/Caritas%20Internationalis.html>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).
3. *A Katolikus Karitás is bekapcsolódott a Nemzetközi Karitás libanoni segélyakciójába*. <http://uj.katolikus.hu/cikk.php?h=587> (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).
4. *Ma 25 éve szerveződött újjá a Karitás Magyarországon*. <http://www.szeged-csanad.hu/index/adetail/ls/258>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).
5. <http://www.caritas.org/who-we-are/mission/> (letöltés ideje: 2017. augusztus 20.).
6. Nemzetközi Karitás találkozó. <https://www.karitasz.hu/aktualis/korabbi-hirek/nemzetkozi-karitasz-talalkozo>. (letöltés ideje: 2017. augusztus 7.).
7. The Catholic Church in Germany. Facts & Figures. 2011. - pp. 38-40.
8. Caritas Internationalis: *Code of Ethics & Code of Conduct for Staff*. Rome. 2014. május. <https://www.caritas.org/includes/pdf/CodesEthicsConduct.pdf> (letöltés ideje: 2017. augusztus 09.).
9. Caritas Internationalis General Assembly. In. Miscellaneous. International Review of the Red Cross. 1972. - p. 404.